

PROSTOR

19 [2011] 1 [41]

ZNANSTVENI ČASOPIS ZA ARHITEKTURU I URBANIZAM
A SCHOLARLY JOURNAL OF ARCHITECTURE AND URBAN PLANNING

POSEBNI OTISAK / SEPARAT | OFFPRINT

ZNANSTVENI PRILOZI | SCIENTIFIC PAPERS

200-213 **ZLATKO JURIC**
MARTINA STRUGAR

KARLO VAJDA I VJEKOSLAV BASTL:
IZGRADNJA TRŽNICE NA DOLCU
U ZAGREBU, 1928.-1936.

PREGLEDNI ZNANSTVENI ČLANAK
UDK 725.27 (497.5 ZAGREB) VAJDA, BASTL
"1928/1936"

KARLO VAJDA AND VJEKOSLAV BASTL:
CONSTRUCTION OF THE DOLAC
MARKET IN ZAGREB, 1928-36

SUBJECT REVIEW
UDC 725.27 (497.5 ZAGREB) VAJDA, BASTL
"1928/1936"

SVEUČILIŠTE
U ZAGREBU,
ARHITEKTONSKI
FAKULTET
UNIVERSITY
OF ZAGREB,
FACULTY
OF ARCHITECTURE

ISSN 1330-0652
CODEN PORREV
UDK | UDC 71/72
19[2011] 1[41]
1-280
1-6 [2011]

Af

Sl. 1. Pogled na vanjsku tržnicu s jugoistoka
Fig. 1 Southeast view of the open market

ZLATKO JURIĆ, MARTINA STRUGAR

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA POVIJEST UMJETNOSTI
HR – 10000 ZAGREB, I. LUČICA 3
MINISTARSTVO KULTURE
UPRAVA ZA ZAŠTITU KULTURNE BAŠTINE
KONZERVATORSKI ODJEL U ZAGREBU
HR – 10000 ZAGREB, MESNIČKA 49

PREGLEDNI ZNAJSTVENI ČLANAK

UDK 725.27 (497.5 ZAGREB) VAJDA, BASTL "1928/1936"

TEHNIČKE ZNAJSTVI / ARHITEKTURA I URBANIZAM

2.01.04 – POVIJEST I TEORIJA ARHITEKTURE
I ZAŠTITA GRADITELJSKOG NASLIJEĐA

HUMANISTIČKE ZNAJSTVI / POVIJEST UMJETNOSTI

6.05.01 – POVIJEST I TEORIJA LIKOVNIH UMJETNOSTI, ARHITEKTURE,
URBANIZMA I VIZUALNIH KOMUNIKACIJA

ČLANAK PRIMLJEN / PRIHVACEN: 15. 9. 2010. / 9. 6. 2011.

UNIVERSITY OF ZAGREB
FACULTY OF PHILOSOPHY
DEPARTMENT OF ART HISTORY
HR – 10000 ZAGREB, I. LUČICA 3

MINISTRY OF CULTURE
DIRECTORATE FOR CULTURAL HERITAGE PROTECTION
CONSERVATION DEPARTMENT IN ZAGREB
HR – 10000 ZAGREB, MESNIČKA 49

SUBJECT REVIEW

UDC 725.27 (497.5 ZAGREB) VAJDA, BASTL "1928/1936"

TECHNICAL SCIENCES / ARCHITECTURE AND URBAN PLANNING

2.01.04 – HISTORY AND THEORY OF ARCHITECTURE
AND PRESERVATION OF THE BUILT HERITAGE

HUMANITIES / ART HISTORY

6.05.01 – HISTORY AND THEORY OF FINE ARTS, ARCHITECTURE,
URBAN PLANNING AND VISUAL COMMUNICATION

ARTICLE RECEIVED / ACCEPTED: 15. 9. 2010. / 9. 6. 2011.

KARLO VAJDA I VJEKOSLAV BASTL: IZGRADNJA TRŽNICE NA DOLCU U ZAGREBU, 1928.-1936.

KARLO VAJDA AND VJEKOSLAV BASTL: CONSTRUCTION OF THE DOLAC MARKET IN ZAGREB, 1928-36

BASTL, VJEKOSLAV
DOLAC, ZAGREB
FISCHER, IGJAT
GRADSKA TRŽNICA
HEINZEL, VJEKOSLAV
VAJDA, KARLO

BASTL, VJEKOSLAV
DOLAC, ZAGREB
FISCHER, IGJAT
CITY MARKET
HEINZEL, VJEKOSLAV
VAJDA, KARLO

Gradski građevni nadsavjetnik Karlo Vajda u detaljnoj je regulatornoj osnovi Dolca i okolice od 26. lipnja 1925. osmislio smještaj nove gradske tržnice, koji je zahtijevao rušenje zgrada staroga Dolca. Arhitekt Vjekoslav Bastl vješto je u arhitektonskoj kompoziciji gradske tržnice uskladio namjenu i nosivu armiranobetonsku konstrukciju velikog raspona. Detaljna regulatorna osnova nije u cijelosti izvedena tijekom izgradnje tržnice i okolnih zgrada. Zapadna i sjeverna strana ostale su nedovršene, a sjeverna strana velikog trga vanjske tržnice završava na početku Opatovine umjesto početno predviđene Skalinske ulice.

In the detailed development plan for Dolac dated 26 June 1925, the chief municipal building adviser, Karlo Vajda, envisaged the construction of a new city market which required the demolition of old Dolac buildings. Architect Vjekoslav Bastl's architectural composition of the new market skilfully united the market's purpose and a load bearing wide-span structure of reinforced concrete. The market and the surrounding buildings were not entirely executed according to the plan. The west and north sides have remained unfinished and the north side of the open market square ends in Opatovina Street instead of Skalinska Street.

UVOD

INTRODUCTION

Dugogodišnji pokušaji regulacije područja Kaptola i Dolca doveli su u lipnju 1925. godine do prihvatanja detaljne regulatorne osnove koju je izradio predstojnik gradskog građevnog ureda Karlo Vajda.¹ Osnovom je predviđeno rušenje svih postojećih građevina na Dolcu i okolnim ulicama, izuzev crkve sv. Marije, proširenje i izravnavanje postojećih uličnih pravaca te izgradnja novih građevnih sklopova. Najveći dio površine namijenjen je izgradnji unutrašnje gradske tržnice ukopane u prirodnu uzvisinu Dolca, nad kojom će biti formiran trg za potrebe vanjske tržnice. Oko trga bit će uspostavljen niz novih poslovno-stambenih zgrada. Arhitekt Vjekoslav Bastl odabran je za projektanta tržnice, za koju je izradio idejni arhitektonski projekt u siječnju 1926. godine i glavni arhitektonski projekt u razdoblju od svibnja do srpnja 1927. godine.

KRITIČARI DETALJNE REGULATORNE OSNOVE ZA DOLAC

CRITICS OF THE DETAILED DEVELOPMENT PLAN FOR DOLAC

Tijekom 1925. i 1926. godine u dnevnom je tisku objavljen velik broj kritičkih tekstova o detaljnoj regulatornoj osnovi za Dolac i okolicu. Mišljenja anonimnih autora podijeljena su na dvije osnovne grupe. Anonimna grupa kritičara podržava rušenje postojećih zgrada na Dolcu jer nemaju arhitektonske, umjetničke i ekonomske vrijednosti. Petar Knoll, Klub

arhitekata Udruženja jugoslavenskih inženjera i arhitekata te Martin Pilar zagovaraju zaštitu i očuvanje zbog ambijentalne i povijesne vrijednosti zgrada i nepravilnih ulica Dolca.² Najveći protest zagovornika očuvanja izazvalo je potpuno rušenje tzv. cistercitskog samostana od rujna do 8. listopada 1925. godine. Na početku je srušeno zapadno krilo uz Tkalčićevu ulicu, a nastavilo se skidanjem pokrova i rušenjem zidova istočnog krila. Poslije je srušena valjkasta kula, iako je odbor za regulaciju Dolca i Kaptola svojedobno najavio mogućnost zadržavanja i prilagodbe budućim novogradnjama.³

Uoči prihvatanja Vajdine detaljne regulatorne osnove za Dolac i okolicu povjesničar umjetnosti dr. Petar Knoll objavio je 1925. godine čitav niz tekstova gdje ocjenjuje pogrešnom odluku gradske općine o rušenju staroga Dolca i izgradnji nove gradske tržnice.⁴ Odluka pokazuje nerazumijevanje estetske, povijesne i ambijentalne vrijednosti gradskog predjela Dolca. Pojedine zgrade nisu imale povijesne i arhitektonske vrijednosti, ali je gradska cjelina Dolca imala istaknutu ambijentalnu vrijednost koja je jedna od najvažnijih sastavnica u formiranju slike grada. U visokoj ambijentalnoj vrijednosti Dolca nije presudno oblikovanje pojedinačnih zgrada, nego urbanistička kvaliteta koja proizlazi iz konfiguracije terena i tlocrtne prilagodbe građevnih sklopova, te skladnih poteza i otvorenih vizura ulica i trgova. Prema mišljenju Petra Knolla, postupno nestajanje i promjena gradske slike Dolca počela je izgradnjom zgrada između sjeverne strane Trga bana Jelačića i ulice Pod zidom, a dovršeno je Vajdinom detaljnom regulatornom osnovom koja je u potpunosti ignorirala natječajni projekt Viktora Kovačića iz 1908. godine. Klub arhitekata Udruženja jugoslavenskih inženjera i arhitekata 1926. godine kritički je analizirao ekonomske i tehničke aspekte projekta gradske tržnice.⁵

Glavni problem bilo kakve izgradnje u gradu jest nepostojanje generalne regulatorne osnove koja bi odredila koncepciju prostornog razvoja i definirala preduvjete za izradu detaljnih regulatornih osnova. Upravo zbog nepostojanja generalne regulatorne osnove ne-

¹ Sveobuhvatna bibliografija o regulaciji Kaptola i Dolca u: STRUGAR, 2008: 1-380. O regulaciji Kaptola i Dolca (izbor): BUNTAK, 1935: 23-25; DOBRONIC, 1988: 21-22, 93-115; DOBRONIC, 1991.a: 73-80, 211-219, 256-259; DOBRONIC, 1991.b: 15-57; FISCHER, MARUŠEVSKI, 1981: 3; GURLITT, 1909: 1-16; JURIC, 1996.a: 70-71; JURIC, 1996.b: 52-53; JURIC, 2004: 1-15; JURIC, 2005: 23-38; JURIC, STRUGAR, 2009.a: 289-301; JURIC, STRUGAR, 2009.b: 369-387; JURIC, STRUGAR, 2009.c: 87-96; JURIC, STRUGAR, 2009.d: 307-318; KNEŽEVIC, 2000: 93-112; KOVAČIĆ, 1908: 1-15; LASLO, RADOVIĆ MAHEČIĆ, 1997: 142-165; LASZOWSKI, 1925: 22-32; MARUŠEVSKI, 1986: 233-236; MORAVANSZKY, 1998: 235; PREMERL, 2003: 55; ŠEN, 1927: 5.

² *** 1925.b: 4; *** 1924: 4

jasan je prostorni obuhvat Vajdine detaljne regulatorne osnove Dolca i okolice. Posljedica je onemogućavanje vizure iz predjela Dolca na Strossmayerovo šetaliste, a to je, po mišljenju Kluba arhitekata, velik gubitak ambijentalne kvalitete gradskog prostora.

Arhitekt Martin Pilar predlaže odustajanje od izgradnje gradske tržnice na Dolcu zbog ekonomskih razloga. Nespretn izbor Dolca za izgradnju gradske tržnice uvjetovao je velike financijske troškove zbog otkupa postojećih zemljišta i zgrada, komplicirane tehnologije izgradnje i održavanja gradske tržnice. Gradski građevni ured nije postovao zakonski propisan upravni postupak jer nije nikada gradskoj skupštini objasnio razloge napuštanja svojedobno odobrene detaljne regulatorne osnove Dolca arhitekta Viktora Kovačića. Šef gradskoga građevnog ureda Karlo Vajda nije zastupnike upoznao s osnovnom koncepcijom nove detaljne regulacije Dolca niti kako je određena ukupna bruto površina buduće gradske tržnice. U analizi arhitektonske kompozicije glavna je kritika usmjerena na potpuno ukopavanje tržnice u postojeću prirodnu uzvisinu jer je to unutrašnjoj podrumskoj tržnici u potpunosti onemogućilo prirodno prozračivanje i osvjjetljenje. Rješenje je neobično jer je u Europi uobičajeno da se u podrmskim prostorima nalaze skladišta i hladnjaci. Ugradnja *Luxfer* prizmi u stropnu konstrukciju unutrašnje tržnice jest promašaj zbog korištenja gornje plohe trga za potrebe vanjske tržnice. Velik broj ljudi i tržnih stolova znatno će smanjiti prodor zenitalnog svjetla u unutrašnjost. Prije je potreban preduvjet za funkcioniranje unutrašnje tržnice uvođenje dobrog umjetnog osvjjetljenja i mehaničke ventilacije, a to će znatno povećati ukupne troškove izgradnje. U regulatornoj kompoziciji zapadne strane trga prvobitno predložena kolonada ispred apside crkve sv. Marije scenografska je kulisa koja nema praktične svrhe i racionalnog opravdanja. Martin Pilar nema nikakve iluzije da će javne kritike imati ikakav utjecaj na glasovanje gradskog zastupstva o Vajdinoj detaljnoj regulatornoj osnovi. Svi pokušaji kritičke rasprave o detaljnoj regulatornoj osnovi i izgradnji tržnice odmah su obezvrijedili obrazloženjima da

se ne radi o principijelnoj raspravi, već o osobnoj netrpeljivosti kritičara prema šefu gradskog građevnog ureda Karlu Vajdi.

IZGRADNJA VANJSKE I UNUTARNJE TRŽNICE, 1928.-1930.

CONSTRUCTION OF THE OPEN AND COVERED MARKETS, 1928-1930

Sredinom srpnja 1927. godine poduzeće Gustava Zuberu započelo je zemljane radove koji su završeni u veljači 1928. rušenjem posljednjih dviju zgrada na Dolcu.⁶ Tijekom 1928. godine istovremeno su izrađivani izvedbeni arhitektonski projekti i počeli su građevinski radovi na tržnici i zgradi Trznoga nadzorništva. Izbor izvođača za pojedine vrste radova obavljen je na sjednicama odbora za regulaciju Dolca 26. ožujka i odobren 30. ožujka na skupštini gradskog zastupstva. Tvrtki „A. Peyer i drug“ dodijeljena je izvedba betonskih i armiranobetonskih radova.⁷ Način i izbor izvođača za pojedine radove izazvao je brojne optužbe o neregularnosti natječaja u dnevnim novinama. Ponude prvostupinskih inženjerskih poduzeća bile su navodno zbog privatnih interesa ocijenjene kao solidne, dok su se ponude poduzeća bez referenca ocjenjivale u superlativima. Raspisani natječaji poništili bi se, a na ponovljenim natjecajima radovi bi se neposrednom odlukom gradonačelnika arhitekta Vjekoslava Heinzela dodijelili pojedinim izvođačima.

Izvedbeni arhitektonski projekt tržnice raden je u ožujku i travnju, a zgrade Trznoga nadzorništva od travnja do lipnja 1928. godine. Krajem travnja 1928. godine izvedbeni su arhitektonski projekti dostavljeni izabranim izvođačima armiranobetonskih radova, ali oni nisu mogli početi s radom jer nije bio dovršen iskop građevne jame uz crkvu sv. Marije, sjeverni i istočni rub gradilišta. Građevno poduzetništvo iskopalo je tri ispitne jame za utvrđivanje nosivosti tla radi proračuna temelja glavnih stupova unutrašnje tržnice (Sl. 2.). Kako bi se mogli poštovati planirani rokovi završetka, pristupilo se istovremenom iskopu i izvedbi betonskih radova (Sl. 3.). Potpuni iskop građevne jame konačno je završen potkraj listopada 1928. godine pa je to ubrzalo izvođenje građevnih radova. Vrhovnu upravu na gradilištu obavljao je ing. Karlo Vajda, arhitektonski nadzor projektant tržnice arhitekt Vjekoslav Bastl, a građevinske radove gradski inženjeri Vladimir Juranović i Ivan Zemljak. Za statičke proračune i troškove armiranobetonskih radova zadužen je ing. Stjepan Szavits-Nossan, dok je ing. Albrecht Helfmann rukovodio radovima poduzetništva „A. Peyer i drug“ na gradilištu.⁸

Armiranobetonska nosiva konstrukcija sastoji se od stupova (160×180 cm) i stropne

SL. 2. SUVREMENA FOTOGRAFIJA RUŠENJA SJEVERNE STRANE STAROGA DOLCA, OKO 1928.

FIG. 2 DEMOLITION OF THE NORTH SIDE OF OLD DOLAC, PHOTOGRAPH, CA.1928

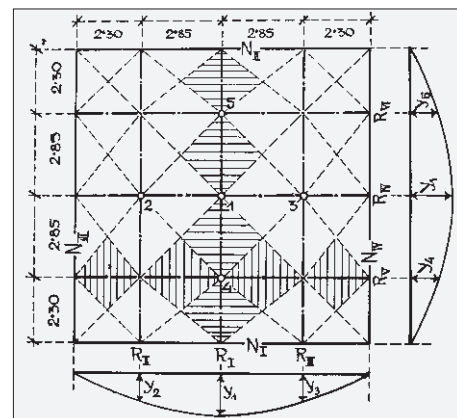

SL. 3. POGLED NA ZAPADNU STRANU GRADEVNE JAME PREMA CRKVI SV. MARIJE

FIG. 3 WEST VIEW OF THE CONSTRUCTION PIT FACING ST MARY'S CHURCH

SL. 4. SHEMATSKI PRIKAZ RAZDIOBE I OPTERECENJA JEDNOGA KASETNOG POLJA

FIG. 4 SCHEMATIC VIEW OF THE DIVISION AND LOAD OF A COFFER

3 *** 1925.a: 3; *** 1925.c: 8. sjednica odbora za regulaciju Kaptola i Dolca održana je 3.3.1925.

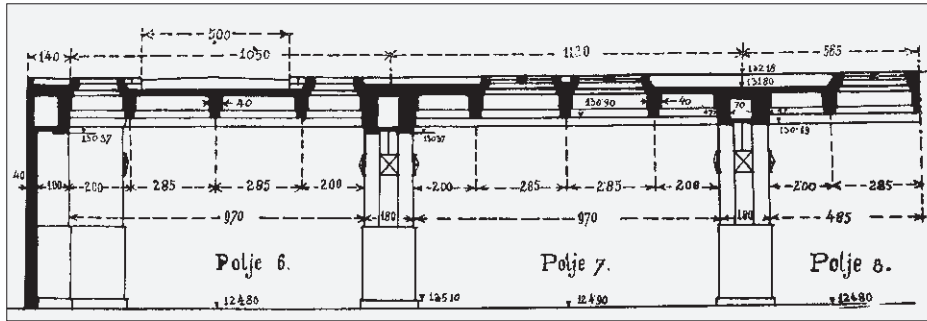
4 KNOLL, 1925.a: 7; KNOLL, 1925.b: 3; KNOLL, 1925.c: 5; KNOLL, 1925.d: 5; KNOLL, 1925.e: 3; KNOLL, 1925.f: 7

5 PILAR, 1926.a: 2-3; PILAR, 1926.b: 8-9

6 * 1929.c; *** 1927.a: 9; *** 1927.b: 61

7 * 1929.c. Tvrtki „tt. Pilot“ dodijeljena je izvedba izolacije podova. Klesarski su radovi dodijeljeni tvrtki „Haas i Somogy“ iz Budimpeste, koju je zastupao L. S. Radan iz Zagreba.

8 SZAVITS-NOSSAN, 1928: 318. Statički račun izraden je prema teoriji prof. dr. ing. R. Saligera (1925.), *Der Eisen-Betonbau, seine Berechnung und Gestaltung*.

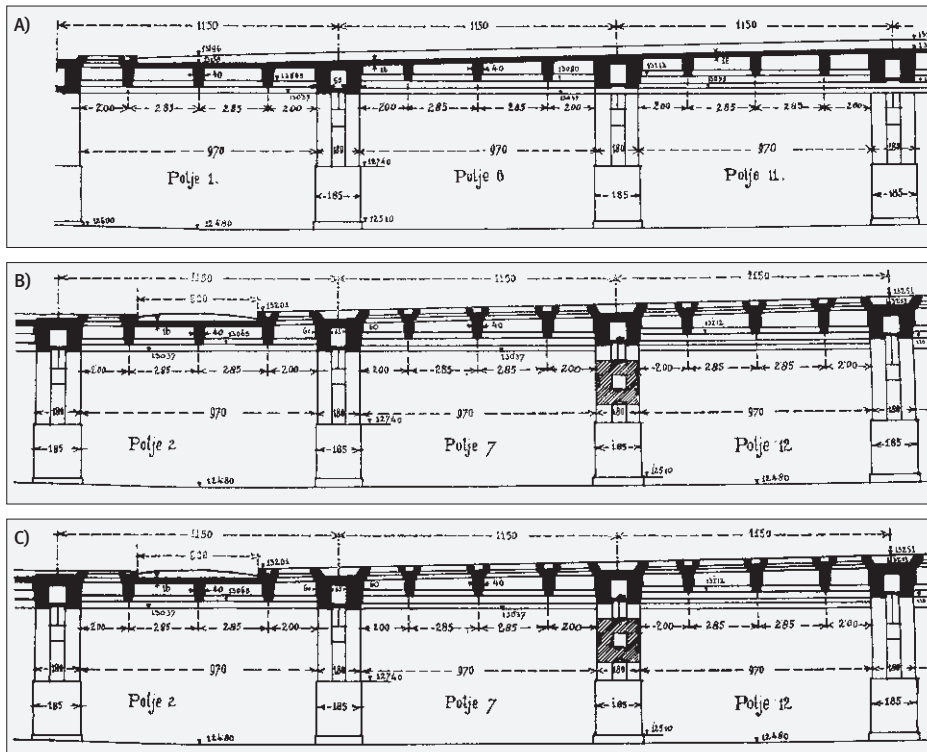

SL. 5. PRESJEK TRŽNICE U SMJERU ZAPAD-ISTOK
FIG. 5 WEST-EAST CROSS-SECTION OF THE MARKET

konstrukcije od 30 kvadratičnih polja (970x 970 cm; Sl. 4.-6.). Stropne konstrukcije pojedinih polja neovisne su zbog dilatacije i nejednolikog slijeganja. Svako stropno polje izvedeno je kao kvadratična kasetirana rebrasta konstrukcija. Gredni nosači između stupova proračunati su kao obične dvozgladne grede.

Pošto je gradski građevni ured odobrio statički proračun nosive konstrukcije, 30. travnja 1928. godine počelo je betoniranje temelja, a 12. svibnja postavljena je oplata za stupove unutrašnje tržnice (Sl. 7.). Krajem srpnja započelo se s postavljanjem blanjane drvene oplata za kasetiranu stropnu konstrukciju (Sl. 8.-12). Svi dijelovi oplata prethodno su izrađeni u stolarskoj radionici i precizno montirani na gradilištu. Armatura za stropne konstrukcije bila je naručena u točno specifičanim dužinama, zato prilikom ugradnje nije

SL. 6. PRESJEK TRŽNICE U SMJERU SJEVER-JUG KROZ KOLNIK (A) I PREKO LUKSFERA (B, C)
FIG. 6 NORTH-SOUTH LONGITUDINAL SECTION OF THE MARKET THROUGH THE ROADWAY (A) AND GLASS BRICK (B, C)

bilo nikakvih ostataka armaturnog željeza. Od 16. kolovoza do 1. rujna betoniran je južni dio, a od 5. listopada do kraja listopada 1928. godine sjeverni dio amiranobetonske stropne konstrukcije.

U vrijeme iskopa građevne jame i početka građevinskih radova još uvijek nije bila ishodena građevna dozvola za izgradnju tržnice i zgrade Trznoga nadzornitstva. Gradsko je poglavarstvo pokrenulo postupak ishodenja građevne dozvole tek 30. listopada 1928. godine, kada su zemljani radovi završili, a građevinski radovi već su poprilično uznapredovali.⁹ Građevna dozvola dodijeljena je 9. studenoga 1928. godine, ali joj je tijekom kasnijih burnih zbivanja osporavana pravomoćnost.¹⁰ Gradski građevni odsjek ograđivao se *post festum* izjavama kako ju nikada nije dodijelio. Neosporna je činjenica da su radovi na izgradnji tržnice i zgrade Trznoga nadzornitstva počeli 1928. i završeni 1930. godine bez pravomoćne građevne dozvole.

Prema izvedbenom projektu arhitekta Vjekoslava Bastla, odobrenom 9. srpnja 1929. godine na skupštini gradskog zastupstva, na sjevernoj su strani unutrašnje tržnice bile predviđene hladnjače na donjem prizemlju i mezaninu na ukupnoj površini od 600 m².¹¹ Na donjem prizemlju bile su predviđene hladioničke celije i strojarnica, a u mezaninu skladišta. Iz vanjske tržnice u prostor s hladnjačama trebalo je voditi stubište i dva teretna dizala.

Istovremeno su rješavani i tehnički problemi poput osvjetljenja i ventiliranja unutrašnje tržnice. Osvjetljenje je bilo zamišljeno kao kombinacija umjetnog i prirodnog svjetla. Umjetna rasvjeta bila je predviđena zavješanim rasvjetnim tijelima na stropu kvadratnog tlocrta, dimenzija 60x60 cm, i ostakljenim matiranim staklom. Prirodna je rasvjeta trebala dolaziti kroz *Luxfer* staklene prizme u međukatnoj konstrukciji. Poslije, tijekom korištenja tržnice dolazilo je do kondenzata i procurivanja vode kroz staklene prizme, pa su se potvrdila predviđanja stručnjaka o lošem odabiru rješenja rasvjete.

Kad je asfaltirana gornja ploha vanjske tržnice, u unutrašnjosti se prešlo isključivo na umjetno osvjetljenje. Gradski viši inženjer Ivan Zemljak posjetio je i pregledao tržnice u Beču, Berlinu, Pragu, Münchenu, Frankfurtu i Leipzigu te je na osnovi njegova izvještaja riješen sustav ventilacije i grijanja unutrašnje tržnice. Arhitekt Vjekoslav Bastl osmislio je rasvjetne kandelabre za vanjsku tržnicu i tržne boksove za unutrašnju tržnicu.

9 * 1928.a

10 * 1928.b

11 *** 1929.e: 88

IZGRADNJA ZGRADE TRŽNOGA NADZORNIŠTVA, 1928.-1930.

CONSTRUCTION OF MUNICIPAL MARKET DEPARTMENT, 1928-1930

Izgradnja zgrade Trznoga nadzorništva (Dolac 2, 1928.-1930.) prvi je put prekinuta 20. kolovoza 1928. godine. Glavni je problem bio postojeći vijenac crkve sv. Marije koji je bio u koliziji s volumenom novogradnje.¹² To se namjeravalo riješiti rušenjem vijenca na crkvi, za što je odobrena dozvola za rušenje 10. listopada 1928. godine. Ipak, sredinom studenoga 1928. godine po drugi su put obustavljeni radovi na glavnom vijencu zgrade Trznoga nadzorništva zbog sudskih tužbi V. Bartulica i Prvostolnoga kaptola zagrebačkog za ometanje posjeda. U razdoblju od rujna do studenoga 1928. godine počela je izrada novoga izvedbenog arhitektonskog projekta u koji su unesene sve izvedene naknadne izmjene nastale tijekom gradnje zgrade Trznoga nadzorništva. Najveća je izmjena bila pojava dodatnoga kata pa je zgrada odjednom imala prizemlje, mezanin, prvi i drugi kat.¹³ Gradonačelnik Vjekoslav Heinzl i gradsko poglavarstvo žestoko su kritizirani zbog mijenjanja detaljne regulacijske osnove Dolca i okolice iz lipnja 1925. godine.¹⁴

Prvobitna kolonada istočno od svetišta crkve sv. Marije zamijenjena je zgradom Trznoga nadzorništva prilikom izrade glavnoga i izvedbenoga arhitektonskog projekta tržnice. Glavni vijenac zgrade izveden je niži od glavnog vijenca susjedne Bartuliceve zgrade (Dolac 1 / Tkalciceva 2, 1926.-1927.) iako je ujednačenost visine vijenca svih zgrada na zapadnoj, sjevernoj i istočnoj strani vanjske tržnice bila uvjetovana detaljnom regulacijskom osnovom. Paradoksalno je da je snižavanje visine vijenca ocijenjeno kao regulacijski i arhi-

tektonski kvalitetnije rješenje jer ne zatvara potpuno pogled na istočno pročelje crkve sv. Marije i zvonik. Gradonačelnik Vjekoslav Heinzl i gradski građevni savjetnik Karlo Vajda bili su optuženi kao glavni krivci za svojevolumne promjene poput dogradnje drugoga kata na zgradi Trznoga nadzorništva bez znanja i suglasnosti gradskog zastupstva.¹⁵ Posve je nejasno zašto gradonačelnik Vjekoslav Heinzl nije postovao proceduru koja je nalogala da se o izmjenama detaljne regulacijske osnove i arhitektonskog projekta raspravlja na sjednici odbora za regulaciju Dolca, a zaključke potvrdi na skupštini gradskog zastupstva.

U međuvremenu nagomilani su problemi doveli do ostavke gradonačelnika Vjekoslava Heinzla 23. listopada 1928. godine. Potkraj 1928. novi je gradonačelnik Stjepan Srkulj zatekao prilično kompliciranu situaciju: izgradnja tržnice i zgrade Trznoga nadzorništva nije bila dovršena, okolni vlasnici pokrenuli su sudske procese protiv grada zbog ometanja posjeda, kao i teškoće u financiranju i brojne

SL 7. SJEVEROISTOČNI UGAO GRADILIŠTA – POSTAVLJANJE OPLATE I BETONIRANJE STUPOVA

FIG. 7 NORTHEAST CORNER OF THE BUILDING SITE – CONSTRUCTION OF FORMWORK AND CONCRETING OF COLUMNS

SL 8. SJEVEROZAPADNI UGAO GRADILIŠTA – POSTAVLJANJE OPLATE ZA HORIZONTALNE GREDE IZMEĐU STUPOVA

FIG. 8 NORTHWEST CORNER OF THE BUILDING SITE – CONSTRUCTION OF FORMWORK FOR HORIZONTAL BEAMS BETWEEN COLUMNS

SL 9. BLANJANA DRVENA OPLATA JEDNE KASETE

FIG. 9 COFFER FORMWORK MADE FROM DRESSED TIMBER

SL 10. POGLED NA ZAPADNU STRANU GRAĐEVNE JAME – DRVENA OPLATA STUPOVA TRŽNICE I ZGRADE TRŽNOGA NADZORNIŠTVA

FIG. 10 WEST VIEW OF THE CONSTRUCTION PIT – WOODEN FORMWORK OF THE COLUMNS OF THE MARKET AND THE MUNICIPAL MARKET DEPARTMENT BUILDING

SL 11. POGLED NA ISTOČNU STRANU GRADILIŠTA – BLANJANA DRVENA OPLATA JEDNE KASETE

FIG. 11 EAST VIEW OF THE BUILDING SITE – COFFER FORMWORK MADE FROM DRESSED TIMBER

SL 12. SJEVERNI DIO GRADILIŠTA – OPLATA STUPOVA

FIG. 12 NORTH PART OF THE BUILDING SITE – FORMWORK FOR COLUMNS

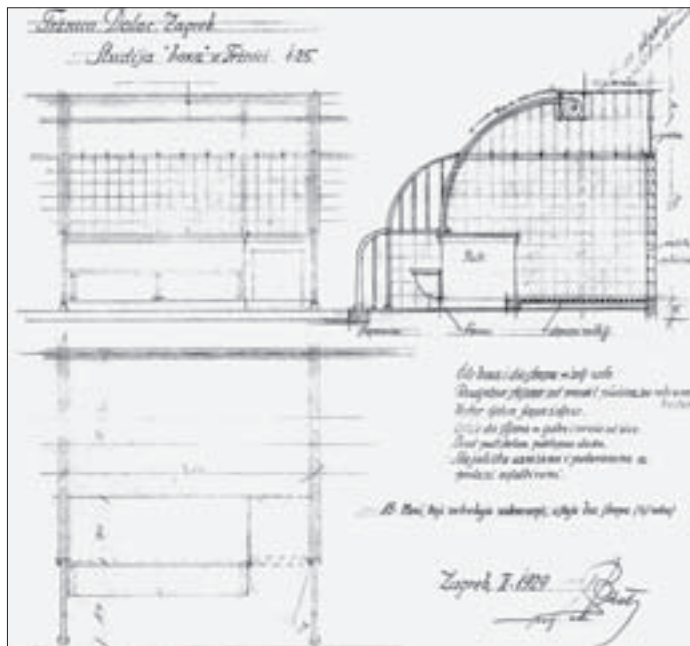

12 * 1929.c

13 U prizemlju su bili javni hodnik i trgovina, u mezaninu skladišta, na prvom katu uredi, cekaonica, pisarnica, urudžbeni zapisnik, arhiv, a na drugom katu spremista, laboratorij, soba za asistenta i knjižnica.

14 *** 1928.a: 11

15 *** 1928.b: 4

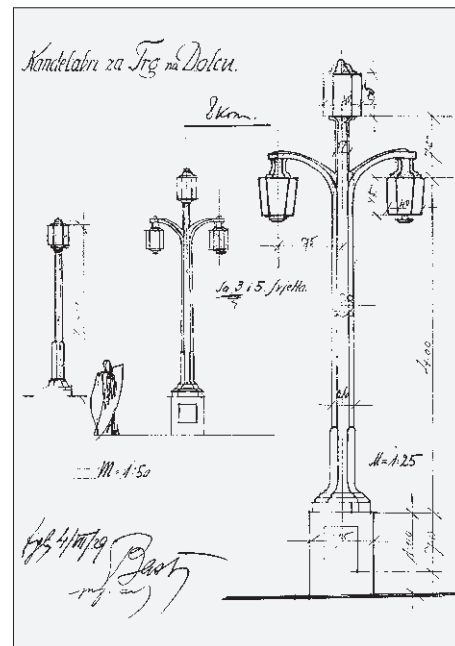

SL. 13. V. BASTL: TLOCRT, PROČELJE I PRESJEK 'BOXA' U TRŽNICI, VELJAČA 1929.

FIG. 13 V. BASTL: GROUND-FLOOR PLAN, FACADE AND CROSS-SECTION OF A MARKET CUBICLE, FEBRUARY 1929

SL. 14. V. BASTL: STUDIJE KANDELABARA ZA VANJSKU TRŽNICU, SRPANJ 1929.

FIG. 14 V. BASTL: STUDIES OF STREET LAMPS FOR THE OPEN MARKET, DRAWING, JULY 1929

sumnje u funkcionalnost buduće tržnice.¹⁶ Glavni problem bila je sudska odluka od 14. prosinca 1928. godine kojom su po treći put zaustavljeni svi radovi na zgradi Trznoga nadzorništa.¹⁷ Rasplet je uslijedio 19. prosinca 1928. godine na skupštini gradskog zastupstva koje je nastojalo zaštititi bivšega gradonačelnika Vjekoslava Heinzela, gradski građevni odsjek i Karla Vajdu. Odbačena je optužba o nelegitimnosti jer su sve izmjene detaljne regulacijske osnove iz lipnja 1925. godine i glavnoga arhitektonskog projekta raspravljene i odobrene na sjednicama odbora za regulaciju Dolca. Nekolicina je zastupnika odbila ponuđeno obrazloženje jer je preporuke odbora za regulaciju Dolca trebalo potvrditi glasovanjem na skupštini gradskog zastupstva.¹⁸ U konačnici većinom su glasova gradskih zastupnika odobreni promijenjeni arhitektonski nacrti zgrade Trznoga nadzorništa, a bivši gradonačelnik Vjekoslav Heinzel, gradski građevni odsjek i Karlo Vajda oslobođeni su svih optužbi za svojevjerne izmjene detaljne regulacijske osnove i arhitektonskog projekta.

Sljedeći problem bio je kako financirati nastavak gradnje. Dotad je na gradnju potrošeno 5.760.000 dinara. Za dovršetak prve etape trebalo je još 4.000.000 dinara, a u gradskoj blagajni bilo je samo 1.800.000 dinara.¹⁹ Pojavili su se čak prijedlozi o preuređenju unutrašnje tržnice u gradsku garažu.²⁰ Postojala su dva prijedloga o nastavku i opsegu radova. Prvi je prijedlog bio dovršetak gradnje u smanjenom opsegu, uz prestanak gradnje unutarnje tržnice i najbrže moguće uređenje gornje plohe trga za vanjsku tržnicu. Drugi

prijedlog bio je dovršenje po prvobitnoj zamisli, ali u nekoliko vremenskih etapa. Odbran je drugi prijedlog kojim se ostavlja mogućnost izgradnje u punom opsegu u budućnosti u skladu s prvobitnom idejom kada financijska sredstva budu prikupljena. Postavljeni su krajnji rokovi za dovršetak izgradnje: vanjska tržnica u rujnu 1929., a unutrašnja tržnica u siječnju 1930. godine. Zbog nedostatka financijskih sredstava odustalo se od planirane nove regulacije i proširenja uličnog profila Skalinske ulice kao sjevernoga kolnog prilaza na vanjsku tržnicu. Sjeverna strana vanjske tržnice pomaknuta je nešto južnije, na početak Opatovine, a otkup novih zgrada i zemljišta sveden je na minimum.²¹

Otvorenje vanjske tržnice dogodilo se bez najave i svečane proslave 7. studenoga 1929. godine.²² Prodavači mliječnih proizvoda i peradi premješteni su s Trga bana Jelačića na Dolac, a istovremeno su se službenici Trznoga nadzorništa preselili u novu zgradu uz crkvu sv. Marije. Otvorenje unutrašnje tržnice uslijedilo je poslije jedanaest mjeseci, 1. rujna 1930. (Sl. 13. i 14.). U konačnici, dio s hladnjačama unutrašnje tržnice nije uopće izve-

¹⁶ *** 1928.c: 193. Stjepan Srkulj je gradonačelnik od 20.11.1928. do 29.7.1932.

¹⁷ * 1929.c

¹⁸ *** 1928.c: 193

¹⁹ *** 1929.b: 6; *** 1929.a: 10

²⁰ *** 1929.c: 25

²¹ *** 1929.d: 27

²² *** 1929.f: 9

²³ * 1929.a. Prvi su građevnu dozvolu zatražili supružnici Arko na adresi Dolac 8, a ubrzo i supružnici Hercog na adresi Dolac 9.

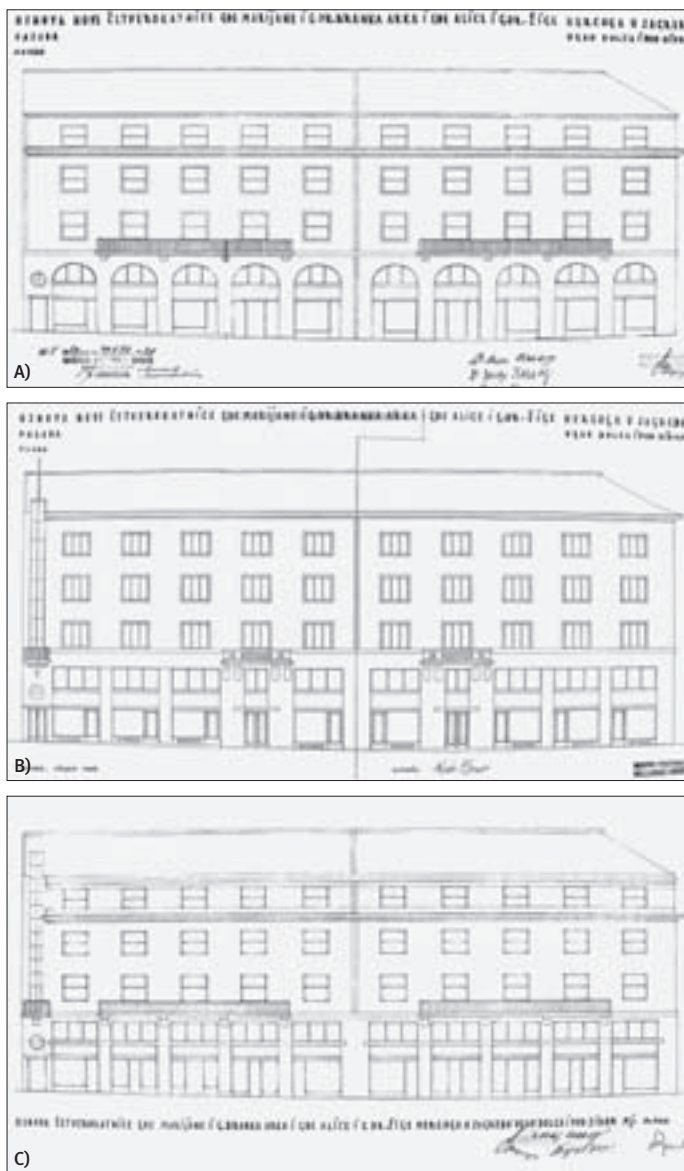
den pa se djelomično izgubio smisao izgradnje jer se ne mogu na jednomu mjestu pohraniti i prodavati sve vrste namirnica.

TRGOVAČKO-STAMBENA ZGRADA ARKO-HERCOG, 1929.-1931.

ARKO-HERCOG COMMERCIAL AND RESIDENTIAL BUILDING, 1929-1931

Istovremeno su na jugoistočnom uglu tržnica i duž istočne strane dr. Branko i Marijana Arko te dr. Žiga i Alice Hercog namjeravali sagraditi trgovačko-stambenu zgradu (Dolac 8-9, 1929.-1931.). Radi se o dvjema zgradama različitih vlasnika koje arhitektonskom kompozicijom ostavljaju dojam jedinstvene zgrade.²³ Arhitekt Ignjat Fischer izradio je arhitektonski projekt u ožujku 1929. godine, a početak radova najavljen je za travanj 1929. godine.²⁴ Prema ulici Pod zidom zgrade su imale podrum, donje prizemlje i mezanin, a prema Dolcu gornje prizemlje, mezanin i tri kata.²⁵ Iz unutrašnje tržnice na Dolcu postojala je veza s dvama ulazima prema privatnoj mliječnoj tržnici. Na gornjem su prizemlju dućani, a u mezaninu poslovni prostori. Na gornjima trima etažama zgrade Arko nalaze se dva trosobna stana, a u zgradi Hercog trosobni i četverosobni stanovi. Vertikalna je komunikacija središnje trokrako stubište s dvama podestima i dizalom. Prirodna ventilacija i osvjetljenje riješeni su dvama središnjima svjetlicima. Za gradsku općinu glavni je problem bio oblikovanje pročelja zgrade prema istočnoj strani vanjske tržnice. U arhitektonskom projektu za ishodenje građevne dozvole iz ožujka 1929. priložene su tri varijante pročelja.²⁶

U prvoj su varijanti prozori i ulazi u trgovinama na gornjem prizemlju i prozori mezanina trebali imati polukružne lukove (Sl. 15.A). Balkoni prvoga kata imali su laganu i prozračnu ogradu od metalnih, gusto poredanih vertikalnih. Od prvoga do trećega kata bili su predviđeni uspravni pravokutni prozori s vertikalno podiznim krilima. U drugoj se varijanti u oblikovanju otvora gornjeg prizemlja i mezanina odustalo od polukružnih lukova i primijenjeni su pravokutni vertikalni prozori (Sl. 15.B). Balkoni su ostali na prvom katu, ali nešto kraći i s tradicionalnim potpornim kon-

zolama. Najveća je promjena odustajanje od zadane visine i smještaja vijenca između drugoga i trećega kata. U trećoj varijanti, u kompoziciji i oblikovanju otvora gornjeg prizemlja i mezanina inzistiralo se na velikim pravokutnim prozorima kao posljedici nosive konstrukcije vertikalni stup – horizontalna greda (Sl. 15.C). Balkoni prvoga kata istovjetni su prvoj varijanti. Vijenac je između drugoga i trećega kata.

Odbor za prosuđivanje kvalitete pročelja na sjednici održanoj 25. svibnja 1929. godine ocijenio je neprihvatljivima drugu i treću varijantu.²⁷ Gradski građevni ured odobrio je prvu varijantu iako su kompozicija i oblikovanje pročelja znatno odstupali od regulacijske koncepcije istovjetnosti zapadne i istočne strane vanjske tržnice.²⁸ Investitori nisu

SL. 15. I. FISCHER: NACRT PROČELJA TRGOVAČKO-STAMBENE ZGRADE ARKO-HERCOG; OŽUJAK 1929.:

- A) PRVA ODOBRENA, ALI NEIZVEDENA VARIJANTA,
- B) DRUGA NEODOBRENA VARIJANTA,
- C) TREĆA NEODOBRENA, ALI NA KRAJU IZVEDENA VARIJANTA.

FIG. 15 I. FISCHER: ARKO-HERCOG COMMERCIAL AND RESIDENTIAL BUILDING, ELEVATION, MARCH 1929:
A) THE FIRST VERSION, APPROVED BUT NEVER EXECUTED
B) THE SECOND VERSION, REJECTED
C) THE THIRD VERSION, REJECTED BUT FINALLY EXECUTED

24 *** 1929.g: 9

25 *** 1931: 108. U podrumu, donjem prizemlju i mezaninu s glavnim ulazom iz ulice Pod zidom uređena je privatna mliječna tržnica koju je gradska općina iznajmila 1931. godine od vlasnika zgrade. U tu je svrhu donje prizemlje pretvoreno u jedinstveni prostor bez pregrada i prodajnih mjesta.

26 * 1929.b

27 * 1929.d

28 Nacrt pročelja odobren je 25.5.1929. pod brojem 49272/1929.

SL. 16. GRADSKI GRAĐEVNI ODSJEK I ODBOR ZA REGULACIJU DOLCA: NACRT PROČELJA ZGRADA NA ISTOČNOJ STRANI VANJSKE TRŽNICE NA DOLCU, SIJEČANJ 1930.

FIG. 16 MUNICIPAL BUILDING DEPARTMENT AND COMMITTEE FOR THE REGULATION OF DOLAC: BUILDINGS ON THE EAST SIDE OF THE DOLAC OPEN MARKET, ELEVATION, JANUARY 1930

prihvatili odluku i inzistirali su na trećoj varijanti koja je ignorirala zahtjev za jedinstvenim izgledom trga. Na zahtjev odbora za regulaciju Dolca gradski je građevni odsjek izradio prijedlog kompozicije i oblikovanja pročelja zgrade na istočnoj strani vanjske tržnice, gdje je kao model poslužila trgovačko-stambena zgrada Bartulić (Sl. 16.).

Nesuglasice između odbora i investitora nisu omele investitore da istovremeno započnu s gradnjom i podnesu žalbu na odluku odbora za pročelja. Žalba se temeljila na činjenici da je gradska općina svojevolumno odstupila od detaljne regulacijske osnove koju je sama donijela, a to znači da je ni privatni investitori ne moraju doslovno poštovati. Predložena treća varijanta ispunjava temeljni regulacijski uvjet o ujednačenosti visini zgrada po obodu trga.²⁹ U međuvremenu građevne su dozvole dodijeljene u svibnju i kolovozu 1929. godine.³⁰ Unatoč nastojanjima odbora za prosuđivanje kvalitete pročelja za usklađivanjem kompozicije i oblikovanja pročelja svih zgrada po obodu trga u konačnici je izvedena treća varijanta, a uporabne su dozvole dodijeljene u veljači i svibnju 1931. godine.

ODOBRANJE GRAĐEVNE DOZVOLE ZA TRŽNICE I ZGRADU TRŽNOGA NADZORNIŠTVA, KOLOVOZ 1930.

BUILDING PERMITS FOR THE DOLAC MARKET AND THE MUNICIPAL MARKET DEPARTMENT BUILDING, AUGUST 1930

U kolovozu 1930. godine zatražena je građevna dozvola nakon završene izgradnje tržnice i zgrade Tržnoga nadzorništva, koju je u završnoj fazi vodio arhitekt Ivan Zemljak (Sl. 17.). Naknadno podnošenje molbe gradsko je poglavarstvo objasnilo kao formalnu pogrešku jer je tijekom upravnog procesa izgubljena svojedobno odobrena građevna dozvola.³¹ Nakon završene izgradnje susjedi su se našli u doista teškoj situaciji. Upravni postupak koji je trebao prethoditi izgradnji napravljen je nakon dvije godine zakašnjenja, a na zemljišnoj parceli nalazile su se potpuno

izgrađene zgrade. Dobili su na uvid projekt postojećeg stanja prema kojem je gradnja izvedena, a ne glavni arhitektonski projekt prema kojem se namjerava graditi.³² Vlasnici susjednih parcela optužili su gradsku općinu da nije poštovala zakonom propisan upravni postupak o izvlaštenju nekretnina i odobranju građevne dozvole. Prije rasprave na odboru za regulaciju Dolca i prihvaćanja na skupštini gradskog zastupstva, gradska je općina bila obvezna oglasiti u službenim novinama i izložiti na uvid detaljnu regulacijsku osnovu Dolca iz lipnja 1925. godine.

Gradska općina ignorirala je pravo vlasnika nekretnina na iznošenje primjedbi i ulaganje žalbi, zato detaljna regulacijska osnova nikad nije postala pravomoćnom. U upravnom postupku odobranja građevne dozvole zanečeno je pravo vlasnika susjednih nekretnina na očevit zemljišne parcele i uvid u glavni arhitektonski projekt. Neposredne su posljedice bile nezakonito izvlaštenje nekretnina, svojevolumno mijenjanje ionako nepravomoćne detaljne regulacijske osnove i izgradnja bez odobrene građevne dozvole. Svi vlasnici okolnih zgrada iznijeli su dodatne specifične primjedbe i odbili dati potrebnu suglasnost za odobrenje građevne dozvole.³³ Negodovanje vlasnika izazvalo je i snižavanje za 60 cm visinske razine ulice Pod zidom kako bi se izbjeglo poplavlivanje podruma i prizemlja zgrada Popović (Jelačićev trg 4) i zgrade Rado (Jelačićev trg 5) prilikom jačih kiša.

Prvostolni kaptol zagrebački postavio je u ime Župe sv. Marije dva zahtjeva. Prvi je zah-

²⁹ * 1929.e

³⁰ * 1929.f. Osnovno obrazloženje zašto nije moguće uskladiti pročelje njihove zgrade s pročeljem trgovačko-stambene zgrade Bartulić jest to što iz različitog oblika zemljišnih parcela proizlazi različito rješenje tlocrta koje uvjetuje drukčiju kompoziciju pročelja. Ako bi se mehanički primijenio raspored prozora zgrade Bartulić, došlo bi do razmimoilaženja s tlocrtom zgrade Arko-Hercog, a tri središnja svjetlika trebalo bi smanjiti za 50 cm, što bi negativno utjecalo na prirodno osvjetljenje privatne mliječne tržnice u donjem prizemlju.

³¹ * 1930.a

³² * 1930.b

³³ * 1930.c

tjev bio da gradska općina financira popravak svih oštećenja crkve koja su izazvana izgradnjom zgrade Trznoga nadzorništa. Drugi zahtjev bio je da im se besplatno ustupi zemljište sjeverno od crkve za izgradnju župnoga dvora. Vlasnici zgrada na sjevernoj strani Skalinske ulice Mirko Herceg (br. 7), Marijan Kovačec (br. 5), Ida Begić (br. 3) i Marija pl. Hercog (br. 1) protivili su se rušenju svojih četiriju zgrada zbog nove regulacije Skalinske ulice. Predložili su izvedbu proširenja gdje bi se srušila samo jedna zgrada (Skalinska 2) na južnoj strani ulice.

Gradsko je poglavarstvo odbacilo sve regulacijske i privatno-pravne primjedbe te odobrilo 14. kolovoza 1930. godine građevnu dozvolu.³⁴ Generalni regulacijski prigovor o nezakonitosti odbijen je s obrazloženjem kako su postovani svi upravni propisi, a odobrenje detaljne regulacijske osnove u gradskom zastupstvu od 26. lipnja 1925. godine zakonito je. U privatno-pravnim prigovorima vlasnicima je ostavljena mogućnost žalbe i pokretanja privatnih sudskih parnica.³⁵

Prvostolni kaptol zagrebački pokrenuo je sudski spor koji je potrajao sljedećih pet godina. Spor je riješen tek 1935. godine kada je odlukom Kraljevske banske uprave Savske banovine naredeno gradskoj općini da omogućiti pristup sa sjeverne strane u sakristiju crkve jer je prijašnji ulaz zatvoren izgradnjom zgrade Trznoga nadzorništa.³⁶ Velik broj sudskih postupaka blokirao je još dugo gradsku općinu u dodjeli uporabne dozvole za tržnice i zgradu Trznoga nadzorništa, te u izradi i odobrenju nove detaljne regulacijske osnove.³⁷

Nepostojanje regulacijskih uvjeta uređenja uzrokovalo je zabranu izgradnje okolnih gradskih blokova i onemogućilo vlasnicima raspolaganje nekretninama. Kada je 1935. godine djelomično riješen spor s Prvostolnim kaptolom zagrebačkim, konačno je otvorena mogućnost dovršenja upravnog postupka. Obje tržnice i zgrada Trznoga nadzorništa, koje su bile u uporabi od 1930., konačno su dobile i uporabnu dozvolu u svibnju 1936. godine.³⁸

34 * 1930.d

35 * 1930.e

36 * 1935.a

37 *** 1930.a: 4-5; *** 1930.b: 88

38 * 1936.

39 *** 1934: 7

40 * 1935.c

41 * 1935.b

42 * ZEMLJAK, 1935.

43 Opsirnije o teorijama gradogradnje i arhitekture u Njemačkoj: DAL Co, 1990: 1-344; LADD, 1990: 1-326; LADD, 1998: 1-271.

IZGRADNJA ZGRADE RIBARNICE, 1934.-1935.

CONSTRUCTION OF THE FISH MARKET BUILDING, 1934-1935

Neprekidno mijenjanje tijekom izgradnje i konačno odustajanje od detaljne regulatorne osnove za Dolac iz 1925. godine rezultiralo je s nekoliko privremenih rješenja, poput neugledne zgrade ribarnice. Gradnja je odobrena u lipnju 1934. godine, a tijekom srpnja gradsko se poglavarstvo obvezalo izraditi izvedbene arhitektonske nacрте i troškovnike te započeti s izgradnjom.³⁹ Početna predložena lokacija bila je sjeverna strana trga na Dolcu, uz završni dio ulice Opatovina. Arhitektonsku kompoziciju ribarnice projektirao je 1934. godine ing. Ivan Zemljak kao izduljenu prizemnicu koja bi zatvarala trg gotovo čitavom širinom i prema njemu bila orijentirana glavnim južnim pročeljem.⁴⁰ Konačan položaj ribarnice određen je sjeverno od sakristije sv. Marije.⁴¹ U građevnoj dozvoli dodijeljenoj 2. rujna 1935. godine na razdoblje od šest godina predviđeno je rušenje nakon isteka roka i premještanje na bolju lokaciju. Zgrada tržnice za prodaju ribe zamišljena je kao prizemna građevina tlocrta nepravilnog četverokuta i četverodijelnog krova, koje bi bočne ukošene stranice prema sjeveru bile ostakljene, osiguravajući tako dnevno svjetlo bez zagrijavanja unutrašnjosti. Za čuvanje i skladištenje ribe predviđeno je uređenje hladionika u zapadnom dijelu mezanina podzemne tržnice. Od projektiranog dizala pored stubišta na Opatovini, kojim je riba trebala biti dopremana iz hladionika u ribarnicu na gornjoj razini Dolca odustalo se zbog prigovora susjednih vlasnika. Umjesto toga oblikovan je pretprostor hladionika iz kojeg je stubištem, s izlazom na jugoistočnom uglu ribarnice, omogućen pristup prodajnim mjestima.⁴² Podizanje vremenski provizorne zgrade ribarnice onemogućilo je proširenje trga prema sjeveru, a neugledna arhitektonska kompozicija ribarnice nije zadovoljavala regulatorne i arhitektonske kriterije postavljene u detaljnoj regulatornoj osnovi iz 1925. godine.

ZAKLJUČAK

CONCLUSION

Gradska je općina svojedobno odbacila sve Kovačiceve regulatorne projekte (1908., 1910., 1911.) i odlučila se za potpuno rušenje svih postojećih zgrada na Dolcu te izgradnju nove gradske tržnice s okolnim poslovno-stambenim zgradama. Gradski građevni nadsavjetnik inženjer Karlo Vajda izradio je detaljnu regulatornu osnovu za Dolac i okolnicu od 26. lipnja 1925. godine, koja je bila zapravo radikalna primjena Baumeister-Stuebbenovih teorija o gradogradnji.⁴³ U Vajdinu regulator-

SL. 17. SUVREMENA FOTOGRAFIJA UNUTRAŠNJE TRŽNICE NAKON OTVORENJA, OKO 1930.

FIG. 17 CLOSED MARKET AFTER THE OPENING, PHOTOGRAPH, c. 1930

nom rješenju dominiraju univerzalni higijenski, funkcionalni i prometni zahtjevi, dok se pretjerano ne obazire na postojeću lokalnu topografiju i morfologiju izgradnje.

Izrada arhitektonskog projekta i izgradnja tržnice na Dolcu bili su velik financijski, organizacijski i tehnički pothvat za gradsku općinu Zagreba. Gradski građevni nadsavjetnik Karlo Vajda nadzirao je tijek izgradnje tržnice, dok je gradonačelnik Vjekoslav Heinzl upravljao financijama i osiguravao političku podršku za nesmetanu provedbu. Iznimno povećanje troškova izgradnje jedan je od glavnih razloga zašto nije dovršena prvobitna zamisao iz detaljne regulatorne osnove za Dolac i okolice od 26. lipnja 1925. godine. Pojedini gradski zastupnici i dnevne novine optuživali su gradonačelnika za korupciju zbog nekontroliranog povećanja troškova. Sjeverna strana velikoga trga vanjske tržnice zaustavljena je na početku Opatovine umjesto na prvobitno predviđenoj Skalinskoj ulici. Tlocrtna površina unutrašnje i vanjske tržnice na Dolcu (1927.-1930.) smanjena je s predviđenih 5×6 polja na 5×5 polja nosive armiranobetonske konstrukcije. Odustalo se od proširivanja uličnog profila i produživanja Skalinske ulice do Kaptolskoga trga. Zapadna i istočna strana vanjske tržnice ostale su regulatorno i arhitektonski nedovršene. Sjeverno od crkve sv. Marije nije izvedena zgrada koja je kompozicijski trebala biti usklađena s trgovačko-stambenom zgradom Bartulić (Dolac 1 / Tkalčićeva 2, 1926.-1927.). Slično je stanje i na istočnoj strani trga gdje su trebale biti sagrađene zgrade u produžetku trgovačko-stambene zgrade Arko-Hercog (Dolac 8-9, 1929.-1931.). Budući da regulatorna osnova nije provedena u cijelosti, još se gotovo desetljeće nakon dovršetka tržnice pokušavalo naći najprikladnije konačno rješenje regulacije. Vajdina primjena Stuebbenovih teorija o gradogradnji i zaštiti spomenika sve do sredine 1920-ih godina bila je na određeni način anakronizam jer se u međuvremenu pojavila nova teorijska doktrina internacionalne moderne arhitekture koja je imala uvjerljivo najradikalniji odnos prema povijesnim gradskim središtima.

Rasprave su završile krajem tridesetih godina 20. stoljeća donošenjem generalne regulatorne osnove za grad Zagreb, u sklopu koje su posebno razmatrani povijesni dijelovi grada, uključujući Kaptol i Dolac. Tijekom projektiranja i izgradnje sklopa tržnice i zgrade Trznoga nadzorništva arhitekt Vjekoslav Bastl doživio je evoluciju u razmišljanju o vrijednosti postojeće izgradnje na Dolcu. U natje-

čajnom projektu regulacije Kaptola i okolice iz 1908. godine ocjenjivačka je porota prihvatila Vjekoslava Bastla zbog pažljivog odnosa prema crkvi sv. Marije i okolnom ambijentu staroga Dolca. Za projektiranja i planiranja gradske tržnice došlo je do potpunog obrata u pristupu pod utjecajem Karla Vajde i članova odbora za regulaciju Kaptola, koji su definitivno procijenili da arhitektonska kompozicija crkve nema estetsku vrijednost. Kada se u početnoj varijanti predlagao peristil na zapadnoj strani trga, još se razmišljalo o stvaranju okolnoga prostora određene ambijentalne vrijednosti. U konačnoj varijanti, s izgradnjom zgrade Trznoga nadzorništva (Dolac 2, 1930.) došlo je do potpunog negiranja fizičke prisutnosti crkve i prestanka razmišljanja o stvaranju osmišljenoga gradskog prostora uokolo crkve.

U arhitektonskoj kompoziciji gradske tržnice Vjekoslav Bastl vješto je uskladio specifičnu namjenu, brojne instalacije i racionalnu nosivu armiranobetonsku konstrukciju velikog raspona. U arhitektonskoj kompoziciji i oblikovanju trgovačko-stambene zgrade Bartulić i zgrade Trznoga nadzorništva arhitekt Vjekoslav Bastl istovremeno primjenjuje suvremene armiranobetonske nosive konstrukcije i neoklasični izraz pod snažnim utjecajem djela Viktora Kovačića tijekom 1920-ih godina. Obnavljanje i povratak reduciranom obliku neoklasicizma u djelu Viktora Kovačića i Vjekoslava Bastla posve je sinkrono s djelovanjem suvremenih srednjoeuropskih arhitekata školovanih kod Otta Wagnera na Akademiji likovnih umjetnosti u Beču. U arhitektonskoj kompoziciji trgovačko-stambene zgrade Arko-Hercog prisutan je neoklasicistički utjecaj Viktora Kovačića, ali zahvaljujući primjeni suvremenih nosivih konstrukcija započet je pomak prema potpunoj redukciji figurativne arhitektonske plastike i oblikovanju plohe pročelja koje proizlazi iz namjene i primijenjene nosive konstrukcije. U razdoblju od 1918. do 1930. suradnja na regulaciji i izgradnji tržnice na Dolcu gradonačelnika arhitekta Vjekoslava Heinzla, gradskoga građevnog nadsavjetnika Karla Vajde i arhitekta Vjekoslava Bastla obilježena je nedovršenom regulacijom i parcijalnom izvedbom gradske tržnice. Današnje stanje gradske tržnice na Dolcu, regulacija i izgradnja u Tkalčićevoj i ulici Pod zidom može se shvatiti i očuvati kao monumentalni torzo koji podsjeća na izuzetne regulacijske i arhitektonske zamisli, europski školovane arhitekate i inženjere, ali i politički kaos i korumpirane gradske političare u razdoblju 1920-ih godina u Zagrebu.

LITERATURA

BIBLIOGRAPHY

1. BUNTAK, F. (1935.), *Župna crkva sv. Marije na Dolcu*, „Vjesnik Hrvatskog arheološkog društva”, 18 (nova serija): 23-25, Zagreb
2. DAL CO, F. (1990.), *Figures of Architecture and Thought – German Architecture Culture 1880-1920*, Rizzoli, 1-344, New York
3. DOBRONIC, L. (1988.), *Zagrebački Kaptol i Gornji grad – nekad i danas*, Školska knjiga, Zagreb
4. DOBRONIC, L. (1991.a), *Biskupski i kaptolski Zagreb*, Školska knjiga, Zagreb
5. DOBRONIC, L. (1991.b), *Zagrebačka biskupska tvrda*, Školska knjiga, Zagreb
6. GURLITT, C. (1909.), *Osnivanje gradova*, Nakladom Kluba hrvatskih arhitekata, 1-16, Zagreb
7. JURIC, Z. (1996.a), *Herojski prolog u modernu III/VI – Ne rusite Bakačevu kulu*, „Čovjek i prostor”, 43 (3-5): 70-71, Zagreb
8. JURIC, Z. (1996.b), *Herojski prolog u modernu IV/VI – Pirova pobjeda*, „Čovjek i prostor”, 43 (6-8): 52-53, Zagreb
9. JURIC, Z. (2004.), *Zaštita spomenika u teorijama gradogradnje u srednjoj Europi 1870.-1918.*, „Prostor”, 12 (1 /27/): 1-15, Zagreb
10. JURIC, Z. (2005.), *Viktor Kovačić – prolog u regulaciju Kaptola, 1908.*, „Prostor”; 13 (1 /29/): 23-38, Zagreb
11. JURIC, Z.; STRUGAR, M. (2009.a), *Viktor Kovačić – predprojekt regulacije Kaptola, Dolca i Vlaske ulice 1910. godine*, u: *SIC ARS DEPRENDITUR ARTE – Zbornik u čast Vladimira Markovica* [ur. CVETNIC, S.; PELC, M.; PREMERL, D.], Institut za povijest umjetnosti i Odsjek za povijest umjetnosti Filozofskog fakulteta, 289-301, Zagreb
12. JURIC, Z.; STRUGAR, M. (2009.b), *Viktor Kovačić i Milan Lenuci: Predprojekt regulacije Dolca (1911-12)*, u: *Ivi Maroevicu – bastinici u Spomen* [ur. VUJIC, Ž.; ŠPIKIC, M.], Zavod za informacijske studije Filozofskog fakulteta, 369-387, Zagreb
13. JURIC, Z.; STRUGAR, M. (2009.c), *Đuro Szabo i Stjepan Korenić: polemika o regulaciji Kaptola 1913-1916*, „Peristil”, 52: 87-96, Zagreb
14. JURIC, Z.; STRUGAR, M. (2009.d), *Karlo Vajda i Vjekoslav Bastl – detaljna regulacijska osnova i arhitektonski projekti tržnice na Dolcu u Zagrebu, 1925.-1927. godine*, „Radovi Instituta za povijest umjetnosti”, 33: 307-318, Zagreb
15. KNEŽEVIĆ, S. (2000.), *Urbanističke zamisli Viktora Kovačića*, „Radovi Instituta za povijest umjetnosti”, 24: 93-112, Zagreb
16. KNOLL, P. (1925.a), *Agonija starog Zagreba – Stari Dolac*, „Obzor”, 66 (156): 7, Zagreb
17. KNOLL, P. (1925.b), *Agonija starog Zagreba – Stari Dolac; nastavak 1*, „Obzor”, 66 (158): 7, Zagreb
18. KNOLL, P. (1925.c), *Agonija starog Zagreba – Stari Dolac; nastavak 2*, „Obzor”, 66 (159): 5, Zagreb
19. KNOLL, P. (1925.d), *Agonija starog Zagreba – Stari Dolac; nastavak 3*, „Obzor”, 66 (161): 5, Zagreb
20. KNOLL, P. (1925.e), *Agonija starog Zagreba – Stari Dolac; nastavak 4*, „Obzor”, 66 (162): 3, Zagreb
21. KNOLL, P. (1925.f), *Agonija starog Zagreba – Stari Dolac; konac*, „Obzor”, 66 (163): 7, Zagreb
22. KOVAČIĆ, V. (1908.), *Osnova za preudezbu Kaptola i okolice u Zagrebu*, separat, 1-15, Zagreb
23. LADD, B. (1990.), *Urban Planning and Civic Order in Germany, 1860-1914*; Harvard University Press, 111-138, Cambridge-Massachusetts-London-England
24. LADD, B. (1998.), *The Ghosts of Berlin – Confronting German History in the Urban Landscape*, The University of Chicago Press, 1-271, Chicago-London
25. LASLO, A.; RADOVIĆ MAHEČIĆ, D. (1997.), *Viktor Kovačić – promotor hrvatske moderne arhitekture*, Radovi Instituta za povijest umjetnosti, 21: 142-165, Zagreb
26. LASZOWSKI, E. (1925.), *Plemićeva kuća u Zagrebu – nekrolg porušenoj kući na Dolcu br. 2*, u: *Stari i novi Zagreb*, 22-32, Zagreb
27. MARUŠEVSKI, O. (1986.), *Iso Kršnjavi kao graditelj*, Društvo povjesničara umjetnosti Hrvatske, Zagreb
28. MORAVANSZKY, A. (1998.), *Competing Visions – Aesthetic Invention and Social Imagination in Central European Architecture 1867-1918*, 235, Cambridge-Massachusetts-London-England
29. PILAR, M. (1926.a), *Dolac*, „Obzor”, 67 (89): 2-3, Zagreb
30. PILAR, M. (1926.b), *Trznica pod Dolcem*, „Obzor”, 67 (91): 8-9, Zagreb
31. PREMERL, T. (2003.), *Zagreb, grad moderne arhitekture*, Durieux, Zagreb
32. STRUGAR, M. (2008.), *Regulacija Dolca u Zagrebu 1880-1940 godine*, magistarski rad, Filozofski fakultet, Zagreb
33. SZAVITS-NOSSAN, S. (1928.), *Građevinski radovi novogradnje gradske tržnice na Dolcu u Zagrebu*, „Tehnički list”, 10 (21): 313-318, Zagreb
34. ŠEN, E. (1927.), *Arhitekt Viktor Kovačić – mapa – monografija*, Zagreb
35. *** (1924.), *Proširenje tržista na Dolcu*, „Jutarnji list”, 13 (4375): 4, Zagreb
36. *** (1925.a), *Regulacija Dolca i Kaptola*, „Jutarnji list”, 14 (4699): 3, Zagreb
37. *** (1925.b), *Dolac*, „Jutarnji list”, 14 (4894): 4, Zagreb
38. *** (1925.c), *Rusenje na Dolcu*, „Jutarnji list”, 14 (4898): 8, Zagreb
39. *** (1927.a), *Zapisnik skupštine /.../ držane 7. veljače 1927. godine*, „Zapisnici skupština zastupstva slob. i kralj. grada Zagreba držanih u

IZVORI SOURCES

- godini 1927", Tisak Dionička tiskara, 9/cl. IV, III, I (br. 114, 168-I-1926), Zagreb
40. *** (1927.b), *Zapisnik skupštine /.../ drzane 4. travnja 1927. godine*, „Zapisnici skupština zastupstva slob. i kralj. grada Zagreba držanih u godini 1927", Tisak Dionička tiskara, 61/cl. 116 (br.12.582-I-1927), Zagreb
  41. *** (1928.a), *Što je to sa trznicom na Dolcu*, „Jutarnji list", Zagreb, 17 (6029): 11, Zagreb
  42. *** (1928.b), *Odbor za regulaciju veli da je sve u redu – službeni izvještaj odbora za regulaciju Dolca*, „Jutarnji list", 17 (6053): 4, Zagreb
  43. *** (1928.c), *Zapisnik skupštine /.../ drzane 19. prosinca 1928. godine*, „Zapisnici skupština zastupstva slob. i kralj. grada Zagreba držanih u godini 1928", Tisak Dionička tiskara, 193/cl.451 (br.124.740-XIIA-1928), Zagreb
  44. *** (1929.a), *Osnutak novog Društva za polješavanje grada Zagreba*, „Jutarnji list", 18 (6227): 10, Zagreb
  45. *** (1929.b), *Anketa o Dolcu*, „Jutarnji list", 18 (6351): 6, Zagreb
  46. *** (1929.c), *Trznica ili garaza?*, „Jutarnji list", 18 (6142): 25, Zagreb
  47. *** (1929.d), *U rujnu ce biti otvorena trznica*, „Jutarnji list", 18 (6244): 27, Zagreb
  48. *** (1929.e), *Zapisnik skupštine /.../ drzane 9 srpnja 1929. godine*, „Zapisnici skupština zastupstva slob. i kralj. grada Zagreba držanih u godini 1929", Tisak Dionička tiskara, 88/cl.199a i b (br.79.961-XIIA-1929.), Zagreb
  49. *** (1929.f), *Danas otvoren dio nenatkrivene trznice na Dolcu*, „Jutarnji list", 18 (6379): 9, Zagreb
  50. *** (1929.g), *Izgradnja nove trokatnice na Dolcu*, „Jutarnji list", 18 (6155): 9, Zagreb
  51. *** (1930.a), *Otvorenje gradske trznice*, „Jutarnji list", 19 (6674): 4-5, Zagreb
  52. *** (1930.b), *Zapisnik skupštine /.../ drzane 6. listopada 1930. godine*, „Zapisnici skupština zastupstva slob. i kralj. grada Zagreba držanih u godini 1930", Tisak Dionička tiskara, 88/cl.579, Zagreb
  53. *** (1931.), *Zapisnik skupštine /.../ drzane 16. srpnja 1931. godine*, „Zapisnici skupština zastupstva slob. i kralj. grada Zagreba držanih u godini 1931", Tisak Dionička tiskara, 108/cl-199 (br. 104.61-X-1931.), Zagreb
  54. *** (1934.), *Zaključena gradnja ribarnice na Dolcu*, „Jutarnji list", 23 (8146): 7, Zagreb

DOKUMENTACIJSKI IZVORI

DOCUMENT SOURCES

1. FISCHER, M.; MARUŠEVSKI, O. (1981.), *Trg Republike – idejni projekt uređenja*, Trg bana Jelačića, elaborat Konzervatorskog odjela u Zagrebu, ZG-61/3, Zagreb
2. ZEMLJAK, I. (1935.), *Tehnički opis promjenbenih nacrtu hladionice na Dolcu od 26.8.1935.* (br. 160.416-IIIa-1935); DAZG, GPZ, GO, sig. 129, 130, 131, Trznica Dolac
3. * (1928.a), *Molba gradskom građevnom odsjeku upućena 30. listopada 1928.* (br.106849-Xva-1928); DAZG, GPZ, GO, sig. 129, 130, 131, Trznica Dolac
4. * (1928.b), *Grđevna dozvola od 9.11.1928.* (br.106849-XIIa-1928); DAZG, GPZ, GO, sig. 129, 130, 131, Trznica Dolac
5. * (1929.a), *Molba za građevnu dozvolu zaprimljena 25.3.1929.* (br.31961-XII-A-1929); DAZG, GPZ, GO, sig. 60, Dolac 8 i 9
6. * (1929.b), *Nacrti nastali u ožujku 1929. godine (br.49272/1929)*; DAZG, GPZ, GO, sig. 60, Dolac 8 i 9
7. * (1929.c), *Izvjestaj gradskog građevnog odsjeka o izgradnji trznice na Dolcu od 15.4.1929., 1-17*; DAZG, GPZ, GO, sig. 129, 130, 131, Trznica Dolac
8. * (1929.d), *Zapisnik sjednice Odbora za regulaciju Dolca od 25.5.1929.* (br.31962-XII-A-1929); DAZG, GPZ, GO, sig. 60, Dolac 8 i 9
9. * (1929.e), *Žalba na odluku o neodobravanju pročelja od 6.6.1929.*; DAZG, GPZ, GO, sig. 60, Dolac 8 i 9
10. * (1929.f), *Grđevna dozvola od 2. kolovoza 1929.* (br. 79700-XII-A-1929); DAZG, GPZ, GO, sign. 60, Dolac 9
11. * (1930.a), *Molba za izdavanje građevne dozvole upućena 29.7.1930.* (br.14513-III-1930.); DAZG, GPZ, GO, sig. 129, 130, 131, Trznica Dolac
12. * (1930.b), *Zapisnik očevida održanog 12.8.1930.* (br.14.513-III-1930); DAZG, GPZ, GO, sig. 129, 130, 131, Trznica Dolac
13. * (1927.-1929.), *Nacrti trznice na Dolcu*; DAZG, GPZ, GO, sig. 129, 130, 131, Trznica Dolac
14. * (1930.c), *Pismeni prigovori uloženi na temelju očevida 12.8.1930.* (br.14.513-III-1930); DAZG, GPZ, GO, sig. 129, 130, 131, Trznica Dolac

15. * (1930.d), *Grđevna dozvola od 14.8.1930.* (br. 14513-III-1930); DAZG, GPZ, GO, sig. 129, 130, 131, Trznica Dolac
16. * (1930.e), *Odgovori gradskog načelnictva na žalbe* (br.95.696-I-1930); DAZG, GPZ, GO, sig. 129, 130, 131, Trznica Dolac
17. * (1935.a), *Odluka Kraljevske banske uprave savske banovine od 10.5.1935.* (br.3416-VIII-1935); DAZG, GPZ, GO, sig. 129, 130, 131, Trznica Dolac
18. * (1935.b), *Grđevna dozvola od 2.9.1935.* (br. 160.415-IIIa-1935), *nacrti ribarnice nastali 28.8.1935.*; DAZG, GPZ, GO, sig. 129, 130, 131, Trznica Dolac
19. * (1935.c), *Nacrti ribarnice na Dolcu*; DAZG, GPZ, GO, sig. 129, 130, 131, Trznica Dolac
20. * (1936.), *Uporabna dozvola od 26.5.1936.* (br.23197-IIIa-1936); DAZG, GPZ, GO, sig. 129, 130, 131, Trznica Dolac

POPIS KRATICA

LIST OF ABBREVIATIONS

1. DAZG – Državni arhiv u Zagrebu, Opatička ulica 29, Zagreb
2. GPZ – Gradsko poglavarstvo Zagreb
3. GO – Građevni odjel

IZVORI ILUSTRACIJA

ILLUSTRATION SOURCES

SL. 1.	Foto: Z. Bogdanović
SL. 2.	Fototeka Muzeja grada Zagreba, 100, II-11.859
SL. 3.	SZAVITS-NOSSAN, 1928: 313
SL. 4., 5.	SZAVITS-NOSSAN, 1928: 314
SL. 6.	SZAVITS-NOSSAN, 1928: 315
SL. 7., 8.	SZAVITS-NOSSAN, 1928: 316
SL. 9., 10.	SZAVITS-NOSSAN, 1928: 317
SL. 11., 12.	SZAVITS-NOSSAN, 1928: 318
SL. 13., 14., 17.	DAZG, GPZ, Trznica Dolac, sign. 129, 130, 131
SL. 15., 16.	DAZG, GPZ, Dolac 8-9

SAŽETAK

SUMMARY

KARLO VAJDA AND VJEKOSLAV BASTL: CONSTRUCTION OF THE DOLAC MARKET IN ZAGREB, 1928-36

First attempts to create a master plan for the historical centre of Zagreb were made by holding an urban design competition for a master plan for Kaptol and Dolac in 1908. The president of the assessments panel, professor of architecture C. Gurlitt, handed the first award to architect V. Kovacic. In the period from 1908 to 1918 the head of the municipal architectural department, engineer M. Lenuci and architect V. Kovacic came up with various regulation proposals which the city authorities rejected. By collaborating with architect Vjekoslav Bastl, a new head of the architectural department, Karlo Vajda, succeeded in making a new detailed development plan for Dolac on 26 June 1925.

During 1925 and 1926 the issue of Dolac was greatly discussed in daily newspapers. One group of anonymous critics supported the demolition of the existing buildings in Dolac on the grounds that the buildings did not possess any architectural, aesthetic or economic value. The second group was formed by P. Knoll, the Architects' Club of the Association of Yugoslav Engineers and Architects and M. Pilar who advocated the protection and preservation of Dolac due to the historic value of the buildings and the architectural ambient they created together with irregular streets of Dolac. From mid-July 1927 to February 1928 G. Zuber's company conducted earthworks on the construction site of a new city market in Dolac. The A. Peyer & Associate Company was commissioned on 30 March 1930 to perform concreting works. In the period from March to June 1928 architect Vjekoslav Bastl created a detailed design for the city market and the Municipal Market Department building. The entire building project was headed by the chief municipal building adviser, Karlo Vajda, architectural supervision was exercised by V. Bastl, while civil engineering works were overseen by city engineers V. Juranovic and I. Zemljak. Static load measurements and the list of expenses were made by engineer S. Szavits-Nossan whereas engineer A. Helfmann managed entrepreneurial ventures of the A. Peyer & Associate Company.

The reinforced concrete bearing structure of the market is comprised of columns (160x180 cm) and a ceiling construction which is made of 30 square fields (970x970 cm). It is an indisputable fact that the construction work on the market and the Municipal Market Department building started in 1928 and finished in 1930 without a valid building permit. A new detailed architectural design was made in the period from September to November 1928 and it contained all additional changes to the project which were made during the execution of the Municipal Market Department building. The biggest change was the construction of the additional, second floor of the building. The construction of the market and the Municipal Market Department building was not finished and the owners of the neighbouring properties filed a lawsuit against the city for trespassing. The final decision was to complete the construction of the market according to the original concept, but organize it in several stages. The official opening of the open market occurred on 7 November 1929 in a very modest and uncelebratory atmosphere. The closed market was opened on 1 September 1930.

Approximately at the same time, Dr B. Arko and Dr Ž. Hercog intended to build a commercial and residential building in the southeast corner of the market (Dolac Street 8-9; 1929-31). Architect I. Fisher made an architectural design in March 1929 and the start of the construction works was announced for April 1929. The main problem of the city council was the façade design of the building which was to face the east side of the open market. The last construction stage of the works on the markets and the Municipal Market Department building was supervised by architect I. Zemljak. Although in use since 1930, both markets and the Municipal Market Department building were finally granted the use permits in May 1936. Continuous alterations during construction work resulted in several temporary urban planning solutions, such as the unsightly fish market building north of the sacristy of St Mary's

Church. The building permit issued on 2 September 1935 on a six-month period envisaged the demolition of the fish market building after the designated period. An exceptional increase of the building costs was one of the main reasons why the original design planned in the detailed development plan for Dolac and the surrounding area, dated 26 June 1925, remained unexecuted. The north side of the big open square market was made to terminate at the beginning of Opatovina Street instead of originally envisaged Skalinska Street. The west and east side of the open market were not completed neither in respect to the original detailed development plan nor architectural designs. The building that was to stand north of St Mary's Church planned as a compositional balance to the Bartulic commercial and residential building (1 Dolac Street /2 Kraljeva Street; 1926-27) was never built. The structures on east side of the square that were planned to be built as an extension to the Arko-Hercog commercial and residential building (8-9 Dolac Street; 1929-31) met the same fate. Architect Vjekoslav Bastl's architectural composition of the city market skilfully united the market's purpose and a load bearing wide-span structure of reinforced concrete. In the architectural composition and design for the Municipal Market Department building and the Bartulic commercial and residential building Bastl used contemporary reinforced concrete bearing structures and at the same time adopted a Neo-Classical expression under the influence of V. Kovacic's architecture. A revival of reduced expressions of Neo-Classicism in the works of V. Kovacic and V. Bastl ran parallel to the practices of their contemporaries in Central Europe educated under O. Wagner at the Viennese Academy of Fine Arts. The Arko-Hercog commercial and residential building shows Kovacic's Neo-Classical influence, but with its load bearing structure it makes a step towards a complete reduction of figurative architectural decoration and towards the façade design derived from the façade's purpose and structure.

ZLATKO JURIC
MARTINA STRUGAR

BIOGRAFIJE

BIOGRAPHIES

Dr.sc. **ZLATKO JURIC**, dipl.ing.arh. Na Arhitektonskom fakultetu Sveucilista u Zagrebu diplomirao je 1983. godine i zapošljava se u „Ina-Projekt“ u Zagrebu. Magistrirao je 1988., a doktorirao 1991. godine. Godine 2006. izabran je za izvanrednog profesora na Odsjeku za povijest umjetnosti Filozofskoga fakulteta Sveucilista u Zagrebu.

Mr.sc. **MARTINA STRUGAR**, prof. pov. umjetnosti. Diplomirala je 2000. i magistrirala 2008. na Odsjeku za povijest umjetnosti na Filozofskom fakultetu Sveucilista u Zagrebu. Završila je stručni poslijediplomski studij zaštite graditeljske baštine 2007.-2008. na Academia Istropolitana Nova, Svätý Jur, Slovakia.

ZLATKO JURIC, PhD, Dipl.Eng.Arch. He graduated in 1983 from the Faculty of Architecture, Zagreb University, and received employment at Ina-Projekt in Zagreb. He obtained MA degree in 1988 and PhD in 1991. He was elected associate professor in 2006 at the Art History Department, Faculty of Humanities and Social Sciences, Zagreb University.

MARTINA STRUGAR, MA, graduated Art History from the Faculty of Humanities and Social Sciences in Zagreb in 2000 where she also obtained her MA degree in 2008. She completed the professional postgraduate studies in built heritage conservation at Academia Istropolitana Nova in Svätý Jur, Slovakia in 2007-08.

